

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکز

دانشکده هنر و معماری / گروه نمایش

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: ادبیات نمایشی

عنوان:

رابطه ی مکانیزم های دفاع روانی و ساختار رفتاری شخصیت

در آثار هارولد پینتر

با نگاهی به نمایشنامه های سرایدار، بازگشت به خانه و خیانت

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر فردوس حاجیان

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر رحمت امینی

پژوهشگر:

جمال الدین تیموری هلستان

زمستان ۱۳۹۰

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب جمال الدین تیموری هلستان دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۷۰۸۵۱۷۵۲۰۰ در رشته ادبیات نمایشی که در تاریخ ۹۰/۱۲/۱۷

از پایان نامه خود تحت عنوان: رابطه ی مکانیزم های دفاع روانی و ساختار رفتاری شخصیت در آثار هارولد پینتر با نگاهی به نمایشنامه های سرایدار، بازگشت به خانه و خیانت

بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدارک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: جمال الدین تیموری هلستان

تاریخ و امضا:

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۰/۱۲/۱۷

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم/ آقای جمال الدین تیموری هلستان از پایان‌نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۹/۵ به حروف نوزده و نیم و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

تقدیم به:

مهربانی که ، آرامش، صبر، ایثار، امید و تلاش را همواره از ایشان آموخته و خواهم
آموخت.

سپاس و قدردانی بیکران از:

**اساتید بزرگوار و دلسوزم که با لطف خویش، همواره آموختن را بمن
آموختند:**

- استاد راهنمای عزیزم جناب آقای دکتر فردوس حاجیان
- استاد مشاور عزیزم جناب آقای دکتر رحمت امینی
- سپاس از همه ی اساتید و مهربانانی که در پیمودن این راه، همواره کنارم بودند و با حضور پرمهرشان یاریم نمودند.

.... و سپاس ویژه از زحمات پدر و مادر مهربانم

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

دانشکده هنر و معماری

XX

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۶۰۳۰۷۹۰۱۰۰۱
عنوان پایان نامه: رابطه ی مکانیزم های دفاع روانی و ساختار رفتاری شخصیت در آثار هارولد پیتر با نگاهی به نمایشنامه های سرایدار، بازگشت به خانه و خیانت		
نام و نام خانوادگی دانشجو: جمال الدین تیموری هلستان شماره دانشجویی: ۸۷۰۸۵۱۷۵۲۰۰ رشته تحصیلی: ادبیات نمایشی	تاریخ شروع پایان نامه: ۸۹/۱۲/۴ تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۰/۱۲/۱۷	
استاد / استادان راهنما: جناب آقای دکتر فردوس حاجیان استاد / استادان مشاور: جناب آقای دکتر رحمت امینی		
آدرس و شماره تلفن: مازندران- نوشهر- میدان همافران - خیابان شهید موسوی - بن بست بنفشه تلفن: ۰۹۳۵۷۸۵۸۷۳۹		
چکیده: فریود و دیگر روانشناسان «من» را مهمترین هسته شخصیت فرد می دانند که می تواند در برابر اضطرابها و شکست ها مورد تهدیدات جدی قرار بگیرد. هنگام تهدید، مکانیزم های دفاع روانی به شکل ناخودآگاه با محافظت از «من» در برابر این مشکلات عاطفی، سعی می کنند تا با ایجاد سازگاری و تسکین اضطراب، آرامش را به فرد بازگردانند. لازم به ذکر است که استفاده مکرر و بیش از حد از این مکانیزم ها نیز می تواند اختلالات روانی نظیر افسردگی ایجاد کند. از مهمترین مکانیزم های دفاعی می توان به بازگشت، برابر سازی، اقرار و جلب ترحم، توجیه و ... اشاره نمود. بکارگیری هر یک از مکانیزم های دفاعی، نمودی بیرونی نیز در رفتار شخصیت دارد و باعث شکل گیری نوع خاصی از ساختار رفتاری در شخصیت می شود. این نمود بیرونی در رفتار که به شکلی کنشگر بروز می کند، قابل مشاهده و بررسی است. هارولد پیتر نمایشنامه نویسی است که در بررسی شخصیت های آثارش به کرات می توان کاربرد و تاثیر مکانیزم های دفاعی را مشاهده کرد. از جمله آثار وی که در آنها این مکانیزم ها به شکل تاثیرگذارتری به چشم می آید، می توان بازگشت به خانه، سرایدار و خیانت را نام برد. در این پژوهش مشخص شده که استفاده از مکانیزم های دفاعی تغییرات مهمی به جهت گیری رفتاری شخصیت ها در مسیر پیشبرد کنش نمایشی خواهد بخشید. در حقیقت، از یافته های پژوهش، این نتیجه بدست آمد که شخصیت های آثار پیتر، در مواجهه با موانع و تهدیدات، به جای تدبیر منطقی برای رسیدن به اهداف خویش، به شکل ناخودآگاه، از مکانیزم های دفاع روانی برای آرامش موقتی خویش بهره می جویند و در نهایت در دوری از خودفریبی ها گرفتار می شوند. این ساختار معیوب دروغین، به طور دائمی ساخت رفتاری و زمانی شخصیت را در مسیر زندگیش در نمایشنامه تشکیل می دهد.		

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضا

مناسب نیست

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات طرح
۲	۱-۱ بیان مساله تحقیق
۳	۲-۱ هدفهای تحقیق.....
۴	۳-۱ اهمیت موضوع تحقیق و دلایل انتخاب آن
۵	۴-۱ سوالات و فرضیه های تحقیق.....
۵	۱-۴-۱ سوالات
۶	۱-۴-۲ - فرضیه ها.....
۷	۵-۱ مدل تحقیق
۷	۶-۱ روش تحقیق
۸	۷-۱ قلمرو تحقیق.....
۸	۸-۱ جامعه و حجم نمونه.....
۸	۹-۱ تعاریف عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی.....
۹	۱۰-۱ محدودیت ها و مشکلات تحقیق

فصل دوم: مطالعات نظری

۱۱	۱-۲ - مقدمه.....
۱۱	۲-۲ - شخصیت.....
۱۳	۳-۲ - مکانیزم های دفاع روانی
۱۴	۲-۳-۱ - تاریخچه زندگی زیگموند فروید

- ۲-۳-۲ - مروری بر نظریات فروید در ارتباط با شخصیت و مکانیزم های دفاعی ۱۶
- ۳-۳-۲ - انواع مکانیزم های دفاع روانی ۱۹
- ۱-۳-۳-۲ - سرکوب ۲۰
- ۲-۳-۳-۲ - جبران ۲۱
- ۳-۳-۳-۲ - همانندسازی ۲۲
- ۴-۳-۳-۲ - توجیه ۲۲
- ۵-۳-۳-۲ - واکنش معکوس ۲۳
- ۶-۳-۳-۲ - جابه جایی ۲۴
- ۷-۳-۳-۲ - بازگشت ۲۴
- ۸-۳-۳-۲ - گریز ۲۵
- ۹-۳-۳-۲ - انکار ۲۶
- ۱۰-۳-۳-۲ - درون افکنی ۲۶
- ۱۱-۳-۳-۲ - برون افکنی ۲۷
- ۱۲-۳-۳-۲ - والایش ۲۸
- ۱۳-۳-۳-۲ - تبدیل ۲۹
- ۱۴-۳-۳-۲ - نماد ۲۹
- ۱۵-۳-۳-۲ - انتقال ۳۰
- ۱۶-۳-۳-۲ - محدود ساختن احساسات ۳۰
- ۱۷-۳-۳-۲ - بی اثر سازی ۳۰
- ۱۸-۳-۳-۲ - اقرار و جلب ترحم ۳۱
- ۱۹-۳-۳-۲ - لاف و گزاف گویی ۳۱
- ۲۰-۳-۳-۲ - منفی بافی ۳۲

۳۲ ساختار رفتاری	۴-۲
۳۳ رفتار و تعریف آن	۱-۴-۲
۳۶ اساس رفتار	۲-۴-۲
۳۶ انگیزش	۳-۴-۲
۳۷ هدف	۴-۴-۲
۳۹ ویژگی های رفتار	۵-۴-۲
۴۱ انواع رفتار	۶-۴-۲
۴۳ رفتار و ساخت زمان	۵-۲
۴۳ تحلیل ساخت و الگوهای رفتاری	۶-۲
۴۴ تحلیل رفتار متقابل	۷-۲

فصل سوم: روش شناسایی تحقیق (متدولوژی)

۴۸ مقدمه	۱-۳
۴۸ هارولد پیتر	۲-۳
۴۸ مروری بر زندگی	۱-۲-۳
۴۹ مروری بر نمایشنامه ها	۲-۲-۳
۵۳ سرایدار	۱-۲-۲-۳
۵۴ بازگشت به خانه	۲-۲-۲-۳
۵۴ خیانت	۳-۲-۲-۳
۵۵ روش تجزیه و تحلیل داده ها	۳-۳
۵۵ روش گردآوری مکانیزم های دفاع روانی	۱-۳-۳
۵۸ ذکر چند نمونه از مکانیزم های یافته شده در آثار	۲-۳-۳

۵۸ ۳-۲-۱- سرایدار
۶۰ ۳-۲-۲- بازگشت به خانه
۶۱ ۳-۲-۳- خیانت
۶۳ ۳-۳-۳- روش بررسی ساختار رفتاری شخصیت ها و رابطه آن با مکانیزمها

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق

۶۵ ۴-۱- مقدمه
۶۵ ۴-۲- بررسی و ارائه یافته ها در نمایشنامه های پیتر
۶۵ ۴-۲-۱- بررسی رابطه متغیرها در سرایدار
۷۴ ۴-۲-۲- بررسی رابطه متغیرها در خیانت
۸۰ ۴-۲-۳- بررسی رابطه متغیرها در بازگشت به خانه

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

۹۲ ۵-۱- نتیجه گیری
۹۶ ۵-۲- پیشنهادات
۱۰۵ منابع
۱۰۷ کار عملی: نمایشنامه صبحانه ای برای روسپی

فصل اول
کلیات طرح

۱-۱ بیان مساله تحقیق :

روانشناسان برای شخصیت انسان دسته بندی های گوناگونی در نظر گرفته اند. از جمله آنها فروید بیان می دارد که شخصیت انسان از سه سطح تشکیل شده است که شامل نهاد^۱، من^۲ و فرا من^۳ می شود. فروید معتقد بود که بسیاری از تکانه ها که در دوران کودکی، به وسیله والدین و جامعه منع یا تنبیه شده اند از غرایز ذاتی رانده شده اند. چون هریک از ما با این تکانه ها متولد شده ایم بنابراین تاثیری فراگیر و عمیق در ایجاد عدم تعادل بین سه سطح شخصیتی خواهند گذاشت. در این راستا، او و دیگر روانشناسان «من» را مهمترین هسته شخصیت فرد می دانند که می تواند در برابر هیجانات، اضطرابها، شکست ها، تحقیرها و ... مورد تهدیدات جدی قرار بگیرد. هنگامیکه «من» مورد تهدید قرار گیرد، مکانیزم های دفاعی به شکل ناخودآگاه دست به کار شده و با محافظت از «من» در برابر این مشکلات عاطفی، سعی می کنند تا با ایجاد سازگاری و تسکین اضطراب، آرامش را به فرد بازگردانند. از سویی دیگر، لازم به ذکر است که استفاده مکرر و بیش از حد از این مکانیزم ها نیز می تواند اختلالات روانی زیادی نظیر افسردگی ایجاد کند. از مهمترین مکانیزم های دفاعی که فروید بیان می کند می توان به سرکوبی، برتری، بازگشت، برابرسازی، اقرار و جلب ترحم، توجیه، جابجاسازی، گریز، تکذیب، نماد و ... اشاره نمود. بکارگیری هر یک از مکانیزم های دفاعی مذکور، نمودی بیرونی

^۱id
^۲ego
^۳super ego

نیز دارد و باعث شکل گیری و جهت دهی نوع خاصی از الگو و ساختار رفتاری در شخصیت می شود که به نوبه خود منجر به شکل گیری کنش و واکنش از سوی شخصیت یا شخصیت های مقابل می شوند. همین کنش نیز باعث بوجود آمدن ستیز و پیشبرد موقعیت نمایشی می گردد. این نمود بیرونی در رفتار که به شکلی کنشگر بروز می کند، قابل مشاهده و بررسی است. هارولد پینتر نمایشنامه نویسی است که در بررسی شخصیت های آثارش به کرات می توان کاربرد یا عدم کاربرد یک یا برخی از این مکانیزم های دفاعی را مشاهده کرد، که هر یک از آنها باعث بروز نوع خاصی از ساختار رفتاری در شخصیت مورد نظر می شود. از جمله آثارش که در آنها این مکانیزم ها به شکل تاثیرگذارتری به چشم می آید، می توان بازگشت به خانه، سرایدار، خیانت، فاسق و کلکسیون را نام برد. در این پژوهش به رابطه مکانیزم های دفاع روانی یاد شده با الگوهای رفتاری شخصیت در پیشبرد کنش دراماتیک پرداخته و به سوال مهم زیر پاسخ داده خواهد شد که آیا استفاده از این مکانیزم ها تغییرات مهمی به جهت گیری رفتاری شخصیت ها در مسیر پیشبرد کنش نمایشی خواهد بخشید؟

۲-۱ هدفهای تحقیق :

در این مطالعه انتظار می رود رابطه بین مکانیزم های دفاع روانی و ساختار رفتاری شخصیت از جنبه ها و ابعاد گوناگون مورد بررسی و کنکاش قرار گیرد و نتایجی مهم و کاربردی در جهت بهتر شدن نمایشنامه از این منظر حاصل شود. بنابراین هدف کلی در این مطالعه، بررسی میزان رابطه و اثرگذاری دو متغیر مکانیزم های دفاع روانی و ساختار رفتاری شخصیت بر یکدیگر است. هدفهای جزئی و اختصاصی ما نیز از تقسیم هدف کلی به اجزای کوچکتر به دست می آید که راه رسیدن به هدف کلی را قدم به قدم مشخص می نماید. در این راستا، ثابت این پژوهش پینتر است و متغیرهای مورد مطالعه نیز بر اساس نقشی که در پژوهش دارند، مکانیزم های دفاعی و ساختار رفتاری می باشند که در آثار او بررسی خواهند شد. در این پژوهش با دستکاری و تغییر متغیر مستقل که مکانیزم های دفاعی

می باشد، نتیجه و تاثیر تغییرات را بر ساختار رفتاری شخصیت که متغیر وابسته فرض شده است، مشاهده و بررسی می کنیم. قصد برآنست که در وهله اول انواع گوناگون مکانیزم های دفاعی از دیدگاه صاحب نظران مربوطه به ویژه «فروید» و سپس الگوهای اصلی و رایج ساختار رفتاری شخصیت، مورد بررسی و طبقه بندی قرار گیرد. این طبقه بندی های جداگانه کمک خواهد کرد که بتوان هر یک از آنها را به شکل سازمان یافته روی شخصیت های آثار پینتر مورد تجزیه و تحلیل قرار داد و بتوان گفت پینتر از بکارگیری آنها به چه میزانی آگاهانه و یا ناآگاهانه استفاده کرده و از این استفاده، به چه میزانی در آنچه او در ساخت شخصیت نمایشی اش مدنظر داشته سود برده است. در پایان نتایج حاصله را در جداول یا نمودارهایی ترسیم نموده و به شکلی کامل شرح خواهیم داد و بدین طریق می توانیم نتایج و پیشنهادهای جدیدی را در ارتباط با بهبود موقعیت و کنش نمایشی در ارتباط با دو متغیر مذکور، در حیطه نمایشنامه نویسی ارائه نماییم.

۳-۱ اهمیت موضوع تحقیق و دلایل انتخاب آن :

بنظر می رسد که برخی از نمایشنامه نویسان کشورمان در خلق آثارشان آنگونه که باید به جنبه های عمیق روانشناسی و لایه های درونی شخصیت توجهی نشان نمی دهند و همین امر سبب شکل گیری شخصیت هایی تک بعدی و ضعیف در آثارشان می شود که به راحتی توجه و رابطه مخاطب را از خود سلب می کنند. انتخاب این موضوع از این نظر مورد توجه است که کند و کاو روانشناسانه عمیق تر، در ارتباط با شخصیت های آثار پینتر، میزان اهمیت و تاثیر این دو مقوله - یعنی مکانیزم های دفاع روانی و رفتار شخصیت - بر هم را در نمایشنامه بیشتر عیان کرده و همین امر سبب می شود که اهمیت پرداختن به لایه های روانی در خلق شخصیت نمایشی مورد توجه بیشتر قرار گیرد. همچنین امیدوارم نتایج این پژوهش، به عنوان یک بخش تکنیکی و ساختاری، در مرحله اول برای اینجانب و در مرحله بعدی برای علاقمندان به نمایشنامه نویسی جنبه آموزشی داشته باشد.

۴-۱ سوالات و فرضیه های تحقیق:

۱-۴-۱ سوالات:

- اصلی ترین سوالاتی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته اند به شرح زیر می باشند:
- آیا شخصیت های آثار پینتر از مکانیزم های دفاع روانی در تهدیدات وارد شده بر روی «من» بهره می جویند؟
 - چه عواملی باعث استفاده شخصیت های پینتر از مکانیزم های دفاعی می شود؟ تهدیدات ذکر شده بر روی «من» در آثار پینتر کدامند؟ این تهدیدات بیشتر خارجی هستند یا داخلی؟ آیا این مکانیزم ها درون خانواده های آثار پینتر به اتحاد اعضای خانواده می انجامند یا به بروز رفتاری بر علیه سایر اعضا ختم می شوند؟
 - آیا استفاده از مکانیزم های دفاع روانی نقش مهمی در تغییر جهت گیری رفتار شخصیت ها دارند؟
 - آیا این جهت گیری و ساختارهای مختلف رفتاری شخصیت در آثار پینتر در راستای قویتر شدن کنش نمایشی بکار گرفته می شوند؟
 - جهت گیری رفتاری ناشی از مکانیزم های دفاعی چه نقشی در بروز کنش و واکنش متقابل از سوی شخصیت های مقابل دارد؟
 - استفاده یا عدم استفاده ی هریک از مکانیزم ها چه ساختاری را به رفتار شخصیت می بخشد؟
 - بخش اعظم اختلالات روانی شخصیت های آثار پینتر، ناشی از عدم استفاده از مکانیزم های دفاعی می باشد یا ناشی از استفاده بیش از حد از آنها؟
 - آیا بین تفکر اگزیستانسیالیستی منتسب به پینتر و ساختارهای رفتاری ناشی از بکارگیری مکانیزم های دفاعی در شخصیت های آثارش، رابطه معناداری وجود دارد؟

۱-۴-۲ فرضیه ها:

فرضیه های طرح شده در پاسخ به سوالات مذکور به شرح زیر می باشند:

- به نظر می‌رسد که شخصیت‌های آثار پینتر نیز به شکل ناخودآگاه در شرایط تهدید از مکانیزم‌های دفاع روانی بهره می‌جویند.
- به نظر می‌رسد در بعضی از آثار پینتر تهدیداتی از خارج از خانه و از دنیای بیرون شخصیتها را مورد تهدید قرار می‌دهند و به مرور در آثار بعدی منشاء تهدیدات به درون خانه مربوط می‌شود و شخصیتها در برابر هرکدام از تهدیدات مکانیزم دفاعی مخصوصی را بکار می‌گیرند.
- به نظر می‌رسد در آثار پینتر، استفاده از مکانیزم‌های دفاع روانی، بیشتر بر علیه سایر اعضای خانواده و در راستای بروز بحران در خانواده بکار گرفته می‌شود. شاید بشود نمونه بارز آن را در نمایشنامه بازگشت به خانه مشاهده نمود.
- به نظر می‌رسد بکارگیری و یا عدم بکارگیری مکانیزم‌های دفاع روانی نقش تاثیرگذاری در جهت‌گیری رفتاری شخصیت‌های آثار پینتر دارد. همچنین رابطه آنها باعث شکل‌گیری کنش نمایشی شده، گاهی باعث پیش رفتن و گاهی پیش نرفتن درام می‌شود.
- به نظر می‌رسد بخش اعظم اختلالات روانی شخصیت‌های پینتر ناشی از استفاده نادرست و حتی افراطی از مکانیزم‌های دفاع روانی باشد. البته ریشه آنها را از منظرهای مختلف روانشناسانه، فلسفی و جامعه‌شناسانه می‌توان بررسی کرد.
- به نظر می‌رسد که این تفکر اگزیستانسیالیستی پینتر است که این اختیار را به شخصیت‌هایش می‌دهد تا مکانیزم دفاعی و در پی آن رفتار مخصوص و دلخواه خود را آزادانه برگزینند و مسئولیت عواقب ناشی از انتخاب خود و ستیزهایی که در اثر انتخابشان پیش می‌آید، را بپذیرند.

۱-۵ مدل تحقیق:

مدلبه کار رفته در این پژوهش توصیفی، علت و معلولی خواهد بود. همچنین در این پژوهش، هم از روش کیفی و هم از روش کمی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. در بخشی از پژوهش که مربوط به دسته‌بندی مکانیزم‌های دفاعی و همچنین انواع طبقه‌بندی‌های رفتاری

شخصیت و تاثیرات آنها برهم است، از روش کمی استفاده شده که به کارگیری جدول و رسم نمودار را نیز شامل می شود. در بخش دیگر روش کیفی برای بررسی و تجزیه و تحلیل اطلاعات با توجه رویکردهای فلسفی، روانشناختی، جامعه شناختی استفاده شده است.

۶-۱ روش تحقیق:

روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش کتابخانه ای می باشد و سعی شده با رجوع به کتابهای مرتبط در حیطه روانشناسی شخصیت، کتابهای مربوط به نمایشنامه نویسی و همچنین کلیه مجلات و مقالات مرتبط با این موضوع و منابع موجود در ارتباط با پینتر و آثارش، اطلاعات مورد نیاز این پژوهش گردآوری و مطالعه گردد. رویکرد پژوهشی در این تحقیق به شیوه تحلیلی، توصیفی می باشد و سعی شده با استدلال های محکم، به تفسیر و تاویل اطلاعات بدست آمده در ارتباط با موضوع پرداخته شود و بدین شکل مساله اصلی و وضعیت مرتبط با آن مورد تحلیل و تفسیر قرار گیرد.

۷-۱ قلمرو تحقیق :

آنچه در آغاز این پژوهش به آن پرداخته شده است، مبحث مکانیزم های دفاع روانی است. در این زمینه روانشناسان متعددی دسته بندیها و انواع گوناگونی را برای آن ارائه داده اند، که از جمله آنها فروید است، که چکیده ای از نظریاتش در تحقیق ارائه خواهد شد. افراد دیگری نیز بعد از او به تقسیم بندی سه سطحی (نهاد- من - فرامن) او از شخصیت توجه کرده اند. همچنین عده ای دیگر از روانشناسان، از رفتارگرایانی مانند اسکینر گرفته تا صاحب نظران روانشناسی تجربی مانند اریک برن، به شکل پراکنده دسته بندی هایی را برای رفتار شخصیت ارائه کرده اند، که به آنها نیز اشاراتی خواهد شد. اما طبق مطالعات، آنچه تاکنون به آن کم پرداخته شده و یا اصولاً در کشور ما پرداخته نشده، بررسی رابطه و تاثیرات و تغییرات متقابل این دو متغیر بر هم می باشد، هم در حیطه تجزیه و تحلیل یک اثر نمایشی و هم به شکل ساختار یافته به عنوان تکنیکی در زمینه نمایشنامه نویسی. به همین

دلیل بر آن شدم تا از این منظر به این پژوهش پرداخته و در ابتدا با مطرح کردن نظریات نظریه پردازان مربوطه و سپس تجزیه و تحلیل مباحث آنها و بررسی خلاء های موجود، به ارائه راهکارهایی برای استفاده بهینه و پرسود از این دو مقوله در ارتباط با خلق اثر نمایشی روانشناسانه پردازم.

۸-۱ جامعه و حجم نمونه:

جامعه آماری مورد نظر در این پژوهش مجموعه نمایشنامه های هارولد پینتر می باشد. همچنین نمونه های آماری، سه نمایشنامه از این نویسنده به نام های سرایدار، بازگشت به خانه و خیانت می باشند. روش نمونه گیری به این گونه بود که دوره های مختلف نمایشنامه نویسی پینتر بررسی شده و سپس از سه دوره پراهمیت نویسندگی اش - بنا به گفته منتقدین و صاحب نظران، - سه اثر مهم انتخاب شد. از دهه پنجاه (سرایدار، ۱۹۵۹)، از دهه شصت (بازگشت به خانه، ۱۹۶۴)، که از جنجالی ترین آثارش در زمینه بحران خانواده است، و از دهه هفتاد (خیانت، ۱۹۷۸). پس از انتخاب نمونه های آماری بررسی متغیرهای مورد نظر و ارتباط بین آنها مورد مطالعه قرار گرفت.

۹-۱ تعاریف عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی:

مکانیزم های دفاع روانی: مجموعه سازوکارهای دفاعی که ناخودآگاه فرد برای رهایی و کاهش اضطراب ها و تهدیدات ناشی از شکست ها و مشکلات از آن ها بهره می جوید را مکانیزم های دفاع روانی گویند.

ساختار رفتاری شخصیت: مجموعه کنش ها، واکنش ها و الگوهای رفتاری یک شخص در ارتباط با خود و دیگران را ساختار رفتاری آن شخصیت می نامند.

هارولد پینتر: نمایشنامه نویس سرشناس انگلیسی و خالق نمایشنامه هایی مانند اتاق، جشن تولد، سرایدار، بازگشت به خانه، خیانت و ... است.

زیگموند فروید: روانشناس و بانی روانشناسی روانکاوانه است. او تلاش های بسیار زیادی برای درمان بیماریهای روحی و تغییر نگرش در دیدگاه روانشناسان دوران معاصر انجام داد.

ساخت زمان: مساله دائمی هر فرد در زندگی که می گوید: «بعد چه باید کنم؟» و با آرزوها، اهداف و تلاش ها و برنامه ها و یا عدم بکارگیری آن ها این زمان را می سازد. در حقیقت زمان تشکیل دهنده عمر آدمی را گویند.

رفتار کنشگر: رابطه متقابل بین دو یا چند فرد که متاثر از ویژگیهای رفتاری یکدیگر می باشند.

اضطراب: آشفتگی و تزلزل روحی شخصیت در اثر فشارها، شکستها و مشکلات را گویند.

۱-۱۰ محدودیت ها و مشکلات تحقیق:

از آنجا که منابع کافی در ارتباط با متغیرهای مورد نظر، به شکل صرف و به زبان فارسی موجود نبود، بنابراین به ناچار باید به کتاب های متعدد روانشناسی رجوع کرده و از هر کدام، گوشه ای را متناسب با نیاز جمع آوری می کردم. از طرفی دیگر، با توجه به اینکه مباحث مربوط به علوم انسانی و به خصوص مبحث رفتار شخصیت، گستره بی شماری را شامل می شد و در عین حال مباحث پژوهشی می بایست به حیظه درام ربط پیدا می کرد، هر لحظه این خطر وجود داشت که مسیر پژوهش به بیراهه ای رود که از مقصد مورد نظر دور باشد. اما در این میان راهنمایی های بسیار مفید استاد راهنمای گرامی ام شامل حال گشته و با توجه به تغییر مسیرهای چندباره، ضمن اینکهاین روند، زمان بسیار زیادی را صرف خود کرده بود، خوشبختانه در زمان لازم مسیر اصلی یافته شد و پژوهش در مسیر هدف مورد نظر قرار گرفت. همچنین با توجه به اینکه جامعه آماری مورد نظر آثار پیتتر بود که به حدود چهل نمایشنامه می رسید و تنها در حدود ده اثر از او به فارسی ترجمه شده است، این مساله کمی مطالعه جامع تر را با چالش مواجه می کرد. بنابراین این تصمیم گرفته شد از سه دوره پراهمیت کاری پیتتر سه اثر مشهور و پراهمیت تر به عنوان نمونه های آماری انتخاب گردد.

فصل دوم

مطالعات نظری